

Рецензия

от доц. д-р Вяра Александрова Ангелова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по журналистика и
масова комуникация, катедра „Радио и телевизия“

за придобиване на научната степен „доктор“

по професионално направление: 3.5. Обществени комуникации

и информационни науки.

на кандидата Юлиана Минчева Кънчева

редовен докторант със стипендия в ДП „Масови комуникации“, НБУ

с дисертационен труд на тема „Аудиовизуални медийни услуги“

Преди всичко бих искала да отбележа, че представеният труд е голямо научно усилие, с което малцина докторанти и научни работници се захващат. Респектиращ е не само обемът на работата (360 страници), но и събраният и анализиран масив. Работата се откроява с научна коректност и търпеливост на авторката.

- **Значимост на изследвания проблем в научно и научно-приложно отношение.**

Докторант Кънчева се занимава с една от най-актуалните теми в съвременното ни - новите аудиовизуални медийни услуги. Дисертационната работа представлява сложна мозайка, която точно отразява колко и какви разнообразни научни полета се занимават с проблема. Медиазнанието, икономиката, правото, психологията, инженерните и информационни науки, изкуствознанието и културологията, социологията са само част от научните ръкави, по които „тече“ научното осмисляне на темата. Появата на нови медийни услуги решително се прочита като следствие от напредъка/развитието на отделните сфери на знание, но и като иновация, задаваща промяна на целия живот. Едва ли има съвременен човек (дори незасегнатия от новите технологии), който да не усеща на гърба си промяната в живота, настъпила от разпространението на все „по-умните устройства“. Променили са се медиите, динамиката, с която се информираме,

достъпа ни до знания, (само)управляването на финансите ни и т.н. Появило се е ново поле, в което свободното и работното време са странно смесени. Всичко това изисква нов научен подход за обяснение. Събирането на различните научни нишки в цялостен проект е енциклопедичен опит за набавяне на инструментариум за това какво представляват аудиовизуалните услуги и как влияят те на хората. Стъпвайки върху разработките на редица изследователи от различни школи/култури/националности, на документи (закони/стратегии/директиви, социологически данни и пр.), Юлиана Кънчева изработва **собствен, автентичен научен пъзел, изграден и осмислен самостоятелно.**

- **Точно формулирани цели и задачи на дисертацията.**

Дисертантката насочва вниманието си върху два основни момента: симбиозата между „старите”(традиционни или конвенционални) и „новите” медии и начините, по които новите технологии променят обществената комуникация. Спецификата на материята, с която се занимава авторката, крие не малко рискове. Бързината, с която новите технологии се оказват остарели, изправя учените пред сериозен проблем – да регистрират и анализират нещо, което в момента на писането вече е забравено. Бих посочила такъв пример - на стр. 175 авторката заключава, че „почти всеки персонален компютър днес предлага на потребителите възможност да пускат дисково устройство”, а на практика потребителите вече могат да купуват компютри от следващо поколение без всякакви допълнителни устройства. Ето защо целта в този труд не бива да се търси в описанието на технологиите, въпреки че е изключително подробно. То, разбира се, има историографска стойност, доколкото показва пътя „от книгата до смартфона”. Целта на текста е да открие промените, настъпващи с хората, благодарение на техническите изобретения. И ако през XX век изследователите изучаваха достатъчно дълги периоди между две изобретения (печатарската машина и радиотелеграфа, например, са разделени от около четири века), които им разрешаваха да обобщават цели епохи и поколения (Маклуън и др.), днешните изследователи са в клопката на изплъзващото се откритие и неговия потребител. Кънчева показва нагледно как съвременните медии са все по-малко медии в класическия смисъл на думата и много повече платформи или услуги. Или както заключава докторантката: те „консумират, а не създават истории” (с. 252).

- **Степен на познаване на състоянието на проблема и съответствие на използваната литература; Коректност при цитирането на представителен брой автори.**

Докторантката демонстрира **отлично познаване на литературата по темата**, както на български, така и на международно признати учени. В желанието си да не пропусне някой детайл, тя се спира освен на значимите автори и на такива, които периферно засягат темата. Възгледите им се проследяват добросъвестно. Но, поради многопосочността на текста, понякога те остават недокрай критически осмислени. Изкушаващо например е да се поспори с тезата, че идеята за повсеместна грамотност е широко възприета с началото на индустриалната революция (с. 25). По данни на ЮНЕСКО в България към 1934 г. (проучване за напредъка в сферата на грамотността по света, публикувано през 1953 г.) процентът на неграмотните е 32. За сравнение – по същото време в Турция неграмотните са 79 процента, в Югославия – 44, а в някои райони на Индия – близо 94. Именно неграмотността ще се окаже важна почва за популярността на радиото, което се отнася либерално и без предразсъдъци към образователния ценз на публиката си. Много утвърдени изследователи се занимават с ключовата роля на печата като важен елемент за сглобяването на общностите, но не всички отчитат, че тази роля е била опосредена от шепа грамотни люде, които въздействат върху останалите чрез междуличностна комуникация.

Значението на грамотността ще се заяви в текста на Юлиана Кънчева особено силно с аспекта за съвременната „медийна грамотност“, която не се измерва с категориите „четене“ и „писане“, а с управляването и възприемането на новите технологии.

Трябва да подчертаем, че авторката познава не само литературата по темата, но и компетентно изследва практическата страна – приложението на новите услуги в различните медии, превръщането на медиите в аудиовизуални платформи, налагането на нови виртуални моди, „Ефектът You Tube“, проблемът „Copy-Paste“ и т.н. Със сигурност прегледът на тези приложения не е пълен и мисля, че претенцията за пълнота би била напълно излишна самоувереност. На практика няма как да се предвиди какъв дял от всички споменати феномени и услуги ще останат като трайно важни в хода на медийната история, а няма да са само временно стъпало преди нещо напълно непознато днес. Докторантка по-скоро е **обосновала модел, през който да изследва аудиовизуалните услуги**, при който спецификата им не е от централно значение, а е

важна промяната, която те носят със себе си. Този модел ѝ разрешава да отговори на поставената цел в дисертационния труд.

- **Описание на приносите**

Докторантката е показала задълбочени познания по темата за появата, развитието и приложението на аудиовизуалните медийни услуги, както и умения да ги изложи с ясен и точен език.

Проучен и систематизиран е голям брой научни изследвания и документи, които дават на авторката възможност да изгради и укрепи своя авторова теза.

Представеният дисертационен труд е рядко срещан опит да се представят в разгърнат вид всички възможни аспекти от темата за аудиовизуалните медийни услуги (от педагогиката до журналистиката, икономиката и правото). Авторката търси взаимното им влияние, за да ги покаже в общ социално-комуникативен контекст.

Като приносен момент на работата можем да посочим и неговата висока информативна стойност.

Представеният автореферат отговаря напълно на структурата и основните моменти в дисертационния труд. Докторантката е посочила като приноси на труда по-скоро изводите от работата си и е проявила излишна свенливост при отчитането на собствения си принос към научната литература по разгледания проблем.

- **Преценка на публикациите по дисертационния труд: брой, характер на изданията, в които са публикувани.**

Докторантката е приложила списък с четири публикации, както и списък с участие с доклади и презентации от конференции. Всички публикации са от Годишника на департамент „Масови комуникации” на НБУ и отговарят на неговите изисквания. Представените заглавия са свързани пряко с дисертационния труд.

- **Лични качества на автора**

Като участник в пролетните конференции на департамент „Масови комуникации” на Нов български университет, познавам Юлиана Кънчева и нейната работа на координатор. Тя е организиран, деен и съвместен колега, с когото лесно се работи. Студентите и преподавателите винаги следят с интерес научните ѝ доклади и

съобщения, които представят актуални примери и практики от медиите и връзките с обществеността.

- **Мнения, препоръки и бележки.**

Струва ми се, че дисертационният труд би спечелил ако беше изведена по-ясно линията на приликите и разликите в използването и прилагането на аудиовизуалните медии между България и развитите държави по тематични гнезда (услуги, медии, право и пр.). Това щеше да даде нови полета за изводи по посока не само на демасовизираната култура, но и на съвременните подходи по ограничаване на потребителските права, с пълното и охотно съдействие на самите потребители. Новите технологии освободиха публиката от анонимност и направиха отделният индивид мишена на предназначена специално за него комуникация, която едновременно удовлетворява, но и манипулира мнението, вкуса и поведението му. Корпоративните и държавните интереси обединено работят в посока на утвърждаването на този нов комуникационен ред като демократичен и напълно ръководен от потребителите. Ролята на науката е да развенчава подобни митологии. На практика може да се окаже, че България печели, изоставайки в скоростта по имплементиране на новите технологии. Така щеше да се подчертае още веднъж и значителната неравномерност по разпространението на технологиите в световен мащаб и следствията от тази констатация. Факт, който често убягва на ежедневно съзнание. Колкото и глобален да е светът общите заключения за него не бива да подценяват изключените и невключените в него елементи. Подобно отчитане щеше да покаже, че тези като „няма страна в света, чието население да не гледа средно дневно между 3 и 6 часа телевизионни програми” (с. 96) е със съмнителна достоверност.

Струва ми се също, че текстът би имал по-висока значимост ако се засили тълкувателната му част. На места се губи връзката между детайлните описания на документи и феномени с въпроса какво следва/не следва от тях.

Изследователската ми интуиция говори също, че известна предпазливост при абсолютизирането на възможностите на технологиите не би била излишна. Историята на човечеството показва, че редица нововъдения са започвали като необходими и желани за индивида, но са се превръщали в инструмент за управлението му. Впрочем,

авторката дава такива примери на много места в своя труд, въпреки че те не са намерили място в общите изводи.

Направените от мен бележки не снижават общото ми отлично впечатление за направения задълбочен научно-изследователски обзор, който ни предлага докторант Кънчева.

Въз основа на всичко гореизложено, давам своята положителна оценка за дисертационния труд на Юлиана Минчева Кънчева и предлагам на уважаемото жури да ѝ присъди образователната и научна степен доктор по професионално направление: 3.5. Обществени комуникации и информационни науки.

София, 14 юли 2014

доц. д-р Вяра Ангелова